

УДК 75.03(510)+
75.042+75.043

ЧЖАН Чже

Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна

DOI:10.30857/2617-
0272.2022.4.11.

НАТЮРМОРТИ ДЖУЗЕППЕ КАСТІЛЬЙОНЕ ЯК СИНТЕЗ СХІДНОЇ ТА ЗАХІДНОЇ ТРАДИЦІЙ

Мета статті полягає у висвітленні мистецької спадщини італійського художника Джузеппе Кастільйоне (1868–1766, відомого в Китаї як Лан Шинін) у жанрі натюрморту під час його служби при дворі китайських імператорів; пошуці, аналізі та типологізації збережених творів, визначенні принципів застосування методів та прийомів східного та західного живопису.

Методи дослідження. Використовуються методи формального, образно-стилістичного, семантичного, герменевтичного, компаративістського аналізу.

Результати. Систематизовано доробок Джузеппе Кастільйоне у жанрі натюрморту та визначено ступінь висвітлення у науковій літературі його доробку; проаналізовано роботи, виконані митцем під час його перебування у Китаї (1715–1766), простежено особливості трансформації китайського жанру «квіти та птахи» у модель натюрморту «квіти у вазі», визначено розроблені художником композиційні моделі, висвітлено семантичну складову окремих творів. На підставі аналізу збережених до сьогодні натюрмортів визначено принципи поєднання прийомів східного та західного живопису.

Наукова новизна. Визначено типологічні моделі натюрморту «квіти у вазі», розроблені Джузеппе Кастільйоне виявлено принципи поєднання засобів художньої виразності, притаманних східній та західній художнім системам.

Практична значущість результатів дослідження полягає в можливості їх використання у якості евристичної моделі для вивчення міжкультурних художніх впливів, як питомий матеріал для атрибуції відповідних пам'яток на території України, для вирішення актуальних завдань мистецької та дизайнерської практик.

Ключові слова: мистецтво Китаю; китайський академічний живопис; натюрморт; Джузеппе Кастільйоне; жанр «квіти та птахи»; «квіти у вазі»; східна та західна художні традиції.

Вступ. Орієнтальні мотиви є невід'ємною складовою художньої культури Європи та, зокрема, України. Однак інтерес до східних культур, що спостерігається протягом кількох століть, не був однобічним і творчість Джузеппе Кастільйоне (італ. Giuseppe Castiglione), чий трьохсотрічний ювілей урочисто відзначався художньою спільнотою країн Європи та Азії, – яскравий тому приклад. Його діяльність у Китаї сприяла не тільки проникненню західних прийомів, а й їх адаптації до місцевих традицій. У певному сенсі творча спадщина

майстра є одним із давніх та успішних, взаємно корисних прикладів глобалізації. З огляду на реалії сучасної художньої освіти, мистецької та дизайнерської практик, коли носії різних художніх традицій активно знайомляться, вивчають та використовують мистецьку спадщину, – вивчення доробку Джузеппе Кастільйоне уявляється актуальним.

Аналіз попередніх досліджень. Ім'я Джузеппе Кастільйоне тривалий час знаходилося у затінку історії світового мистецтва. Інтерес до його творчості

виникає у зв'язку з розвитком колекціонування азійського антикваріату наприкінці XIX – початку XX ст., коли попит на китайські та японські художні вироби привів до появи на західному арт-ринку безліч екзотичних артефактів. Значною подією стало і відкриття музею у палацевому комплексі Гугун¹, де зберігалася значна частина творів художника. Перші згадки та огляди його творчості з'явилися у Європі на початку XX століття. У Китаї, де зберігається значна частина спадщини художника, й до сьогодні не існує ґрунтовних мистецтвознавчих досліджень з вивчення його творчості. Одним із перших видань, де привертається увага до художнього доробку Кастільйоне, стала праця японського мистецтвознавця Ішіда Міконосуке, де подається опис біографії художника [5]. Для японського мистецтвознавця творчість художника стала прикладом інтеграції східного та західного художнього досвіду.

Надалі інтерес до творчості майстра став поступово зростати. Серед вагомих видань слід відзначити працю С. та М. Бердлі, де зібрано багато творів художника і, зокрема, міститься 5 натюрмортів «квіти у вазі» з музею Гонконгу [3, с. 161].

Наприкінці 1990-х – початку 2000-х рр. твори Кастільйоне та відомості про діяльність художника розглядаються у публікаціях китайського вченого Не Чунчжен, який підготував два альбоми творів італійського майстра [12, 13]. На сторінках енциклопедичного видання «Повне зібрання творів видатних китайських митців» – глобального національного проекту, науковець викладає безцінні архівні данні щодо роботи митця у якості придворного художника [14]. Відзначимо також праці каталог творів художника [11] та праці М. Мурільо [6], Го Вейхуа [10], Р. Генга [4], у яких акцентується увага на техніці художника та його досягненнях у галузі анімалістики, портрету, пейзажу. У мистецтвознавчому дискурсі України ім'я

Кастільйоне, як правило, згадується у працях, присвячених більш загальним питанням мистецтва або іншим живописним жанрам, зокрема це праці таких вчених, як М. Ковальова [1], Є. Котляра [2] та ін.

Постановка завдання. Попри зростання інтересу до творчості майстра та появу різноманітних оглядів його діяльності, здобутки майстра у галузі натюрморту висвітлені лише частково. Отже завданнями запропонованої розвідки є аналіз китайського та європейського мистецьких дискурсів на прикладі найбільш універсального типу натюрморту «квіти у вазі», висвітлення його витоків та трансформацій, принципів віддзеркалення в художньому сприйнятті іншої культури.

Результати дослідження та їх обговорення. Джузеппе Кастільйоне (1688–1766), відомий у Китаї як Лан Шинін, народився у Мілані 19 липня 1688 року. Він рано почав малювати і, згодом став учнем майстра Андреа Поццо² [7]. 1709 року художник переїздить до Генуї, де вступає до ордену єзуїтів і продовжує роботу як художник релігійного жанру. Невдовзі він отримує призначення від Ордену до роботи в християнській місії у Китаї. В очікуванні відрядження він кілька років провів у Лісабоні, виконуючи доручення церкви як художник. У 1714 році він відправився у Китай і через рік прибув до Пекіна, де на той час панувала маньчжурська династія Цін³. На вимогу імператора Кансі⁴ він написав декілька картин і був призначений на службу до емальєрної майстерні. 1723 року новий імператор Юнчжен⁵ доручив йому намалю-

² Андреа Поццо (1642–1709) – італійський живописець, архітектор, теоретик.

³ Цін, або Велика Цін – маньчжурська імператорська династія, що керувала Китаєм протягом 1636–1912 рр. Завойовники-маньчжури захопили майже усю територію Китаю, але для легітимізації своєї влади були вимушені прийняти китайську культуру та підтримувати культ старовини.

⁴ Кансі – тронне ім'я імператора Сюаньє (1654–1722), період правління – 1662–1722 рр.

⁵ Юнчжен – тронне ім'я імператора Ньчжень (1678–1735), період правління – 1722–1735 рр.

¹ Гугун – загальна назва для колишніх імператорських палаців у Китаї.

вати «сто коней» – великий сувій з панорамним краєвидом, який вважається однією з найкращих робіт майстра. Художник працював багато років і замовлений імператором сувій зміг побачити та оцінити у 1935 році лише його нащадок – Цяньлун⁶. Новий імператор був настільки вражений якістю роботи, що надав майстрові титул та посаду головного художника імператорського двору. Відтоді Кастільйоне обіймав цю посаду та працював при дворі під іменем Лан Шинін аж до своєї смерті у 1766 році. За понад 51 рік служби він здобув прихильність та підтримку трьох імператорів Цін – Кансі, Юнчжен і Цяньлун. Його належність до єзуїтського ордену зумовила переважно релігійне спрямування його творчості. Однак, відрядження до Китаю, вочевидь, сприяло розкриттю інших аспектів таланту митця. Як художник на службі імператорів він працював у різних жанрах – портрети, пейзажі, розробляв батальні сцени, архітектурні види, малював собак, коней, квіти та антикваріат.

Джузеппе Кастільйоне був не єдиним європейським митцем, хто працював у Китаї, але, без сумніву – одним із найважливіших за своїм впливом на подальший розвиток мистецтва. Його успіх значною мірою був зумовлений не тільки його різнобічною художньою обдарованістю та технічною майстерністю, а й тим, що він був одним з небагатьох західних художників, хто зміг осмислити сутність та художні прийоми китайського живопису, винайти шляхи їх поєднання. Слід зважити й на те, що бездоганність мистецької техніки Джузеппе Кастільйоне пасувала китайському стилю «гунбі» («ретельний пензель», «тонкий пензель»), який, на відміну від другого поширеного у Китаї стилю се-і⁷, ґрунтувався

на реалістичності та деталізації предметів, випишуванні найдрібніших деталей. Саме в цьому стилі працювали художники, які розписували стіни палаців та особняків імператора та аристократичних родин. Без віртуозного володіння гунбі неможливо було отримати місце на службі в імператора.

Від самого початку служби Джузеппе Кастільйоне уважно вивчав місцевий живопис, спостерігав за роботою художників імператорської академії. Проте це не було його власним вибором. Імператор Кансі підозріло ставився до місіонерської діяльності іноземних місіонерів і запрошував європейців для використання їх знань, обмежуючи їхню релігійну діяльність. Зауважимо, що європейська техніка олійного живопису з тогочасним різким розподілом світла та тіні, жанрова структура, не відповідали китайській художній традиції. Тому імператор Кансі, оцінивши майстерність митця, наказав йому вивчити китайські сюжети, матеріали та техніки. Тож ідея поєднання східної та західної систем належала імператорові.

Художник зіштовхнувся з відмінними від західної традиції мотивами, принципами зображення, смаками. Він шукав шляхи використання власних навичок у близьких для місцевої традиції формах. Серед перших кроків – спроби використання композиційних схем, притаманних китайським живописним жанрам та європейських технічних прийомів; спроби пристосувати європейський тип зображення до місцевих потреб (наприклад, розпис на віялі). Однак, на нашу думку, художнику вдалося за перші два десятиліття знайти більш складні, ніж прийнято сьогодні вважати, принципи інтеграції двох художніх систем. Збережені донині чотири натюрморти «квіти у вазі» є одним із красномовних прикладів. Розглянемо їх.

Перш, ніж аналізувати обрані натюрморти, відзначимо, що в тогочасній

⁶ Цяньлун – тронне ім'я імператора Хунлі (1711–1799), період правління – 1735–1796 рр.

⁷ Стиль китайського живопису се-і (寫意) – «груба кисть», це передача ідеї та почуттів художника, яка передбачає вільну манеру письма, без чітких ліній, немає деталізації. Один із найвідоміших художників традиційного китайського живопису майстер Чжан

Дацянь говорив, що се-і – це передача духу предмета та його внутрішньої сутності.

Європі тип натюрморту «квіти у вазі», як і натюрморт в цілому, був одним із поширених явищ у живописі XVII століття. Розквіт виробництва, торгівлі, садівництва зумовили появу численних композицій з рідкісними рослинами у дорогоцінних вазах. Натомість у жанровій структурі китайського живопису натюрморт відсутній як явище. Окремі випадки зображення предметів можна знайти у попередніх епохах, але це переважно складові жанрової картини, де вони виконують другорядну роль. Що стосується рослин, то в китайській традиції є спеціальний жанр – «квіти та птахи», який передбачає зображення квітів або розквітлої гілки дерева зблизька, крупним планом, але натюрмортом вони стають лише коли потрапляють у предметно-просторове середовище людини. Тож «квіти у вазі» і є тим поворотним моментом, коли зображення квітів перестає бути частиною природного середовища і відповідно – предметом пейзажного жанру.

Тривалий період розвитку піджанру пейзажу – «квіти та птахи», сформував детальну розробку різноманітних мотивів, пов'язаних із квітами, цілу систему прийомів їх зображення. Слід відмітити також, що багатство природи у Східній Азії сприяло розвитку флористичних мотивів, а буддизм, разом із місцевими релігійними практиками привніс тяжіння до символізації живопису, прагнення сповіщати усім предметам другий зміст. Джузеппе Кастільйоне, як це впливає із змісту збереженого альбому «Невмирущий цвіт у вічній весні» в колекції Національного палацового музею, ретельно вивчав жанр «квіти та птахи» (іл. 1). З 16 аркушів, написаних тушшю та фарбами на шовку між 1723 та 1735 роками, 8 присвячено квітам, 8 – квітам у поєднанні із птахами. Наскільки важливою для майстра була ця робота, свідчить його підпис на останньому аркуші: «Благоговійно намальовано вашим слугою, Лан Шиніном (Джузеппе Кастільйоне)». Вочевидь, художник вважав цю роботу репрезентацією винайденого ним новітнього стилю, який

інтегрував китайський та європейські прийоми живопису. З одного боку, усі 16 аркушів чітко репрезентують знайомий усім китайцям жанр, з іншого – розташовані усі зображення таким чином, що утворюється відчуття глибини простору. Це враження посилюється й використанням повітряної перспективи, у той час як світле тло корелює з китайським принципом незаповненого простору. Композиції аркушів складаються із зображень, що вимальовуються легкими контурами, які зазвичай можна побачити в китайському живописі. Точність форм, переданих яскравими та красивими кольорами, світлотінь, майже графічна ретельність виписаних деталей утворюють нову модель академічного живопису, яку Кастільйоне винайшов при дворі Цін.

Одним з ранніх натюрмортів, написаних Джузеппе Кастільйоне у Китаї, є «Зібрання сприятливих знаків» (іл. 2), написаний фарбами та тушшю на шовку. Композиційно натюрморт відповідає вимогам вертикального сувою: у видовженому прямокутнику симетрично та послідовно відносно центральної вісі розташовуються основні зображальні елементи: дерев'яна підставка, дорогоцінна селадонова ваза, букет квітів. Художник обрав підвищену точку огляду, що дозволило йому показати, як квіти немов проростають з вази. У букеті домінують розквітлі лотоси, разом із якими додаткові елементи цієї квіткової композиції – стебла, гілочки, трави, колоски утворюють доброзичливий підтекст. По-перше, композиція будується на подвоєних формах: лотоси двох кольорів, два бутони лотоса на одному стеблі, два рисових колоски, два типи квітів (лотос та гілочка розквітлої сливи). Цифра два у китайській нумерології – число щасливе, воно означає мудрість, а в поєднанні з іншими доброзичливими знаками – подвоєння (примноження) добра. У досліджуваній композиції лотос – моральна чистота, коробочки із зерном лотоса – потомство, рисові колоски – добробут, багатство. Наявність вази у

композиції додає значення «правління» через присутність у слові знаку «пінь». Відтак усі складові зазначеного натюрморту утворюють формулу: «мудре правління забезпечує силу, розквіт, багатство».

Джузеппе Кастільйоне підписав своє ім'я китайською мовою у спосіб, прийнятий у китайському академічному живописі та включив дату, еквівалентну 1723 року (перший рік правління імператора Юнчжен). Кастільйоне використав білий пігмент, щоб через ілюзію об'ємності та приглушеного блиску глазури надати відчуття матеріальної достовірності. Рослини передані з допомогою вишуканих градієнтів локальних кольорів – стриманих відтінків зеленого, коричневого, блакитного, рожевого. Розглянутий натюрморт став фактично взірцем перекладу китайського сюжету мовою західного мистецтва та моделлю натюрморту «квіти у вазі», яку митець буде розробляти у своїй подальшій творчості.

Розроблена композиція використувалася Кастільйоне з незначними відмінностями ще декілька разів (іл. 3). У наступній композиції символічне подвоєння усіх елементів композиції знаходить ще більш послідовне втілення: розквітлих лотосів також лише два і відтак натюрморт в цілому стає більш стриманим, виваженим, лаконічним, що дає можливість краще розглянути дрібні деталі (іл. 4).

Відмітимо й особливе значення колосків, що присутні у структурі обох композицій. Врожай був важливою складовою благополучного правління і тому колосся було невід'ємною складовою ландшафту навіть в садах імператорів. Зображений пучечок колосся, перед тим, як його помістив до вази митець, скоріше за все, зростав у старому літньому палаці. Кастільйоне не випадково вводить цю рослину до композиції, адже зерно в посуді використовувалося як підношення імператорові. Зображення міцного колосся у вазі є відсилкою до традиції святкових приношень: ваза вважалася символом материнського лона, тому наповнену зерном

вазу ставили у весільний паланкін нареченої, що, означало побажання багатства та потомства. У буддизмі ваза асоціювалася із тілом людини, тож у храмах виставлялися вази з квітами у якості вотивних дарів. Таким чином, розроблений Кастільйоне тип натюрморту «квіти у вазі» не поступаючись достовірністю у передачі матеріальних властивостей предметів, мав і підкреслено емблематичний характер.

Сьогодні відомі й натюрморти майстра, які не мають чіткої прив'язки до свята та вирізняються більш лаконічною структурою, як-от зображення півоній у вазі (іл. 5). Безумовно, і ваза, і розквітли півонії мають доброзичливий підтекст, але лише в самому загальному сенсі, оскільки натюрморт принципово не міг складатися із предметів із негативною символікою. Тут привертають увагу як ретельно виписані пелюстки півоній, так і порцелянова ваза і блакитним розписом. Слід відзначити також, що у всіх натюрмортах вази передаються із особливою уважністю. Це завжди старовинні форми, що вироблялися у періоди Мін⁸ і Сун⁹. Як добре відомо, маньчжурська династія і, особливо імператор Юнчжен, для якого працював художник, підтримували наслідування старовині у порцеляні, утворюючи у такий спосіб у свої підданих відчуття зв'язку із традицією і, відповідно, легітимності своєї влади. Культ старовини простежується й у передачі кракелюрів на тулові вази, або патини, тобто «відмітин часу».

Якщо розглянуті ранні натюрморти Кастільйоне репрезентують вази з квітами на абстрактному тлі, то більш пізній його твір (іл. 6) вказує на використання прийомів перспективи: постанова предметів, які розташовані відносно одне одного та моделюють просторові відносини.

⁸ Мін, або Велика країна мін – період правління династії Мін (1368–1644), яку представляли етнічні китайці.

⁹ Сун – період правління імператорської династії Сун (960–1279). Тогочасні порцелянові вироби вважаються неперевершеними.

Іл. 1. Джузеппе Кастільйоне. З Альбому «Невмирущий цвіт у вічній весні». Між 1723–1735. Національний музей Гогун, Пекін [17]

Іл. 2. Джузеппе Кастільйоне. Збір доброзичливих знаків. Сувій. Шовк, туш, фарби. 1723. Національний музей, Тайбей [18]

Іл. 3. Джузеппе Кастільйоне. Колекція красунь. Сувій. Шовк, туш, фарби. 1725. Шанхайський музей [19]

Іл. 4. Джузеппе Кастільйоне. Квіти у вазі. Сувій. Шовк, туш, фарби. 1723. Національний музей, Тайбей [15]

Іл. 5. Джузеппе Кастільйоне. Квіти у вазі. Сувій. Шовк, туш, фарби. 18 ст. Національний музей-палац, Тайбей [20]

Іл. 7. Західна рослина, що визначає час. Сувій, чорнило та кольори на папері. 1753. Національний музей-палац, Тайбей [22]

Іл. 6. Джузеппе Кастільйоне. Квіти у вазі. Сувій. Шовк, туш, фарби. 18 ст. Національний музей-Палац, Пекін [21]

Іл. 8. Чень Шу. Прекрасний пейзаж року. Шовк, туш, фарби. 1735. Національний музей-палац, Тайбей [16]

Такий тип зображення наближає предмети до європейської практики візуалізації предметного світу. Однак, на відміну від західного натюрморту, в якому конкретизується середовище, в якому експоновано предмети, тут простір інтерпретується у дусі традиційного живопису: плановість у розташуванні предметів та обрані ракурси дають поштовх для уяви, яка домальовує контекст.

Натюрморт складається з селадонової вази, у якій розташовані листя рогози, квіти гранату та мальви; поруч із вазою на передньому плані – таця із урочисто розкладеними вишнями та сливами; трохи вглибину – купка рисових плесканців у бамбуковому листі. Усі перелічені зображення вказують на Дуань-У (Свято човнів-драконів), коли прийнято прикрашати будинки та помешкання квітами гранату, цілющими травами – рогозою та полинню, пригощати спеціальними рисовими плесканцями цзунцзи, фруктами.

Композиційно натюрморт вписується у трикутник, що врівноважує усі елементи картини та створює відчуття стабільності. У живописному сенсі твір вирізняється вишуканими сполученнями кольорів, світлотіньовим моделюванням форм з використанням світла, що падає трохи зверху на вазу, підкреслюючи виблисками її горловину та опукле тулово (прийом, відсутній у китайському живописі). Незважаючи на відсутність штампів із датою, фахівці за даними матеріалів з архіву внутрішнього управління династії Цін, датують написання твору десятиим роком правління Юнчжена, тобто 1732 роком.

Що стосується рослин, Кастільйоне чудово відтворив градаційні ділянки кольору, щоб виразити тривимірність і затінення за допомогою єдиного джерела світла. Загалом колір надзвичайно вишуканий, завдяки чому мотиви виглядають так, ніби випромінюють яскравість. Картина є майстерним прикладом того, як Кастільйоне подавав китайський сюжет, використовуючи західні методи.

«Західна рослина, що визначає час» – ще одна версія натюрморту «квіти у вазі» (іл. 7). Художник цим натюрмортом відображає реалії життя імператорського палацу, де цінували рідкісні рослини, дбайливо доглядали та висаджували у саду в розкішних кашпо, які виділяли їх серед інших квітів. Передісторія цього натюрморту міститься в написаній імператором поемі під назвою «Шість віршів про рослину, що визначає час» з вісімнадцятого року правління імператора Цяньлуна (1753 р.), у якій пояснюється, як західні місіонери представили її як подарунок і висадили в садах палацу.

Рослина, яка зображена у композиції, спочатку походила з тропіків Америки. Вона характеризується волосками та колючими стеблами, цвіте влітку та восени круглими рожевими суцвіттями. Її листочки чутливі, і лише легкий дотик змушує їх згорнутися та втягнутися. Вочевидь, Імператор Цяньлун був вражений такими властивостями рослини і наказав Джузеппе Кастільйоне зафіксувати її у живописному сувої.

Рослина зображена згідно західним методам живопису, Кастільйоне показує її в горщику на дерев'яній підставці на порожньому тлі, схожому на посібник з натурними ілюстраціями. Велике порцелянове кашпо має візерунок блакитного кольору під глазур'ю, а дерев'яна підставка внизу має загнуті всередину ніжки. Відтінки порцеляни та дерева відрізняються за блиском, щоб надати їм об'ємний ефект. Зазначимо, що на півдні Китаю й сьогодні можна бачити у міських садах рослини, висаджені у такі кашпо.

Попри твердження деяких вчених, що натюрморти Джузеппе Кастільйоне не справили впливу на подальший розвиток китайського академічного живопису, зазначимо, що вже у період Юнчжен, згідно наказу імператора, Кастільйоне навчав техніці європейського олійного живопису китайських придворних художників. Йому також було доручено навчати і європейських місіонерів. Тож не впливати на

розвиток живопису у Китаї при своїй творчій та педагогічній діяльності протягом майже 50 років, Кастільйоне не міг. Вже серед його сучасників знаходимо твори, що свідчать про наслідування як композиціям, так і стилістиці майстра і, зокрема, натюрморти «квіти у вазі». Серед них – твір Чень Шу¹⁰ «Прекрасний пейзаж року», де спостерігаються ті самі композиційні прийоми: сполучення умовного вільного простору, глибина та просторові координати якого розпізнаються через розміщення предметів за принципом плановості та використання верхньої точки зору на предмет, що візуально «ставить» його на площині. Сполучення емблематичного та реалістичного підходів до трактовки натюрмарту (рослини у горщику символізують чотири пори року, що разом утворює побажання благополуччя у новому році).

Згодом винайдені моделі натюрмарту «квіти у вазі» та прийоми їх зображення знайдуть поширення у інших митців. У колекції Музею Гуанчжоу міститься багато прикладів зображення квітів у вазі або плетеної корзині, виконаних у манері, що нагадує твори Кастільйоне. Розроблений художником та учнями мотив через використання його у порцелянових виробках знов повернеться до Європи. Уявляється не випадковим, що серед розписів т.зв. «Японського кабінету» у садібі в українських Самчиках провідне місце посідають зображення квітів у вазонах, які дослідники слушно атрибутували як китайські мотиви [8; 9].

Висновки. У результаті проведеного дослідження відзначимо роль Джузеппе Кастільйоне у розробці натюрмарту як жанру китайського живопису. Не зважаючи на те, що квітковий натюрмарт поступається у його творчості іншим жанрам, але, те що зробив італійський художник, фактично, створило модель натюрмарту «квіти у вазі».

У своїх картинах він використовував традиційні мотиви та емблематику китайсь-

кого жанру «квіти та птахи», трансформуючи їх у натюрмарт. Він делікатно сполучав умовність композиційного простору з елементами лінійної та повітряної перспектив, китайську техніку гунбі, що вимагала уваги до найдрібніших деталей, використання контуру та пошарового накладання фарби зі світлотіньовим моделюванням, графічним промальовуванням деталей. Зазначені прийоми робили його картини урочисто репрезентативними, що відповідало імперським смакам Цін.

У цілому серед розроблених митцем композиційних моделей визначено такі провідні типи, як: декоративний емблематичний натюрмарт, просторовий натюрмарт, натюрмарт-фіксація. Перший використовується у функції святкового підношення, характеризується абстрактним площинним тлом та підвищеною емблематичністю. Другий не обов'язково має жорстку прив'язку до календарних свят чи події, проте містить ознаки матеріального середовища завдяки плановості та ракурсній постановці предметів. Третій тип використовується у функції креслення, візуальної фіксації пов'язаної із рослиною події чи її ботанічних особливостей

У творах сучасників та наступників Джузеппе Кастільйоне простежуються закладені художником принципи розробки натюрмарту «квіти у вазі», де емблематичність, декоративізм невимушено сполучаються із реалістичною трактовкою форм. Зрештою натюрмарт «квіти у вазі» набув поширення на різних носіях (порцеляні, ширмах та ін.) і відтак через експортовані предмети сформував у країнах Заходу стійкі асоціації з Китаєм.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні зворотного зв'язку: якою мірою китайський натюрмарт «квіти у вазі» та жанр «квіти та птахи» позначилися на практиці європейського і, зокрема, українського живопису. З огляду на зростання інтересу до творчості Кастільйоне і значний попит на його твори на сучасному

¹⁰ Чень Шу (1660–1736) – мисткиня доби Цін.

арт-ринку актуалізуються й проблеми експертизи та визначення еталонних зразків.

Література:

1. Ковальова М., Цю Чжуанью. Імпресіоністичні тенденції в китайському олійному живопису першої половини ХХ ст. *Art and Design*. 2020. № 3. С. 55–63. DOI: 10.30857/2617-0272.2020.3.4.
2. Котляр Є., Чжижун Ген. Джузеппе Кастільйоне та формування нового канону жіночого портрету у китайському живописі ХVІІІ століття. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Мистецтвознавство. 2018. № 4. С. 284–294.
3. Beurdeley C., Beurdeley M. Giuseppe Castiglione, A Jesuit Painter at the Court of the Chinese Emperors. Rutland (VT), Tuttle, 1971. 204 p.
4. Geng R. Study on Giuseppe Castiglione, a Court Painter in the Qing Dynasty. *Open Journal of Social Sciences*. 2021. № 9. P. 193–203. DOI: [10.4236/jss.2021.99014](https://doi.org/10.4236/jss.2021.99014).
5. Ishida Mikinosuke. A Biographical Study of Giuseppe Castiglione (Lang Shih-ning), a Jesuit Painter in the Court of Peking under the Ch'ing Dynasty. *Memoirs of the Research Department of the Tōyō Bunko*. 1960. № 19. P. 79–121.
6. Musillo M. Bridging Europe and China: The Professional Life of Giuseppe Castiglione (1688–1766). *Extended abstract of Ph.D. thesis*. University of East Anglia, 2006. URL: <http://www.battle-of-qurman.com.cn/literature/Musillo-2005.pdf>.
7. Naquin S. Giuseppe Castiglione / Lang Shining. A Review Essay. *T'oung Pao*. 2009. № 95. P. 393–412. URL: <https://www.jstor.org/stable/27867971>.
8. Rybalko S. Japonisme in Ukrainian arts of the late XIX-early XXI centuries. *Cultural bridges: collections-encounters-inspirations*. Torun: Polish Institute of world art studies & Tako Publishing House, 2019–2020. № 7–8. P. 221–241.
9. Rybalko S., Korniev A. Chinoiserie in Ukrainian arts of the XVII-XIX centuries. *The potential of modern science*. Vol. 1. London, SGIEMCEE, 2019, P. 11–22.
10. Го Вейхуа. Упізнайте таємниці давніх технік живопису Кастільйоне. Тяньцзінь: Тяньцзіньське видавництво народного мистецтва, 2005. 18 с. [郭伟华. 学郎世宁古画技法揭秘. 天津: 天津人民美术出版社. 2005. 18 页].
11. Картини Лан Шинін – придворного художника Лан Шинін. Тяньцзінь: Тяньцзіньське видавництво народного мистецтва, 2008. 133 с. [郎世宁绘. 宫廷画师郎世宁. 天津: 天津人民美术出版社. 2008. 133 页].
12. Не Чунчжен. Повне зібрання творів Кастільйоне (1688–1766). Том 1. Тяньцзінь: Тяньцзіньське народне образотворче мистецтво, 2015. 240 с. [聂崇正. 郎世宁全集 1688–1766 上卷. 天津: 天津人民美术出版社. 2015. 240 页].
13. Не Чунчжен. Серія китайських майстрів мистецтва – Джузеппе Кастільйоне. Пекін: Видавництво культурних реліквій, 1998. 33 с. [聂崇正. 中国巨匠美术丛书—郎世宁. 北京: 文物出版社. 1998. 33 页].
14. Не Чунчжен. Повне зібрання творів видатних китайських художників. Кастільйоне. Шицзячжуан: Хебей Освітня Преса, 2006. 185 с. [聂崇正. 中国名画家全集—郎世宁. 石家庄: 河北教育出版社, 2006. 185 页].
15. Сто класичних творів Кастільйоне [郎世宁最经典的百幅作品]. URL: <https://www.sohu.com/a/248593108167639> (дата звернення: 6.11.2022).
16. Суйдао Ліцзін [歲朝麗景圖 編輯]. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E6%AD%B2%E6%9C%9D%E9%BA%97%E6%99%AF%E5%9C%96/24238636> (дата звернення: 6.11.2022).
17. File: Xian'e Changchun Album. URL: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/Xian%27e ChangchunAlbum 14.jpg> (дата звернення: 8.12.2022).
18. File: Giuseppe Castiglione – Gathering of Auspicious Signs.jpg. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Castiglione_-_Gathering_of_Auspicious_Signs.jpg (дата звернення: 8.12.2022).
19. File: Beauties Collection, Giuseppe Castiglione.jpg. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Beauties_Collection,_Giuseppe_Castiglione.jpg (дата звернення: 8.12.2022).
20. File: Giuseppe Castiglione – Vase of Flowers.jpg. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Castiglione_-_Vase_of_Flowers.jpg (дата звернення: 8.12.2022).
21. File: Followers in the Vase.jpg. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Followers_in_the_Vase.jpg (дата звернення: 8.12.2022).
22. File: Time-Telling Plant from the West.jpg. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Time-Telling_Plant_from_the_West.jpg (дата звернення: 8.12.2022).

References:

1. Kovaljova, M., Cju, Chzhanuj (2020). Impresionistychni tendenciji v kytajskomu olijnomu zhyvopysu pershoji polovyny XX st. [Impressional trends in Chinese oil painting of the first half of the 20th century]. *Art and Design*, 3, 55–63. DOI: 10.30857/2617-0272.2020.3.4 [in Ukrainian].
2. Kotlyar, Ye., Chzhy`zhun, Gen (2018). Dzhuzeppe Kastil`jone ta formuvannya novogo kanonu zhinochogo portretu u ky`tajskomu zhy`vopy`si XVIII stolittya [Giuseppe Castiglione and the formation of a new canon of the female portrait in Chinese painting of the 18th century]. *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka*, 4, 284–294 [in Ukrainian].
3. Beurdeley, C., Beurdeley, M. (1971). Giuseppe Castiglione, A Jesuit Painter at the Court of the Chinese Emperors. Rutland (VT), Tuttle. 204.
4. Geng, R. (2021). Study on Giuseppe Castiglione, a Court Painter in the Qing Dynasty. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 193–203. DOI: [10.4236/jss.2021.99014](https://doi.org/10.4236/jss.2021.99014).
5. Ishida, Mikinosuke (1960). A Biographical Study of Giuseppe Castiglione (Lang Shih-ning), a Jesuit Painter in the Court of Peking under the Ch'ing Dynasty. *Memoirs of the Research Department of the Tōyō Bunko*, 19, 79–121.
6. Musillo, M. (2006). Bridging Europe and China: The Professional Life of Giuseppe Castiglione (1688–1766). *Extended abstract of Ph.D. thesis*. University of East Anglia. URL: <http://www.battle-of-gurman.com.cn/literature/Musillo-2005.pdf>.
7. Naquin, S. (2009). Giuseppe Castiglione / Lang Shining. A Review Essay. *T'oung Pao*, 95, 393–412. URL: <https://www.jstor.org/stable/27867971>.
8. Rybalko, S. (2019–2020). Japonisme in Ukrainian arts of the late XIX – early XXI centuries. *Cultural bridges: collections-encounters-inspirations*. Torun: Polish Institute of world art studies & Tako Publishing House, 7–8, 221–241.
9. Rybalko, S., Korniev, A. (2019). Chinoiserie in Ukrainian arts of the XVII–XIX centuries. *The potential of modern science*, Vol. 1. London, SGIEMCEE, 11–22.
10. Guo, Weihua (2005). Discover the secrets of ancient Castiglione painting techniques. Tianjin: Tianjin Folk Art. 18 p. [郭伟华. 学郎世宁古画技法揭秘. 天津 : 天津人民美术出版社. 2005. 18 页] [in Chinese].
11. Pictures of Lan Shinin – court painter Lan Shinin. Tianjin (2008): Tianjin folk art [郎世宁绘. 宫廷画师郎世宁. 天津 : 天津人民美术出版社. 2008. 133 页] [in Chinese].
12. Neh, Chongzhen (2015). Complete collection of works by Castiglione (1688–1766). Vol. 1. Tianjin: Tianjin folk art. 240 p. [聂崇正. 郎世宁全集 1688–1766 上卷. 天津 : 天津人民美术出版社. 2015. 240 页] [in Chinese].
13. Neh, Chongzhen (1998). Chinese Art Masters Series--Giuseppe Castiglione. Beijing: Cultural Relics Publishing House. 33 p. [聂崇正. 中国巨匠美术丛书—郎世宁. 北京 : 文物出版社. 1998. 33 页] [in Chinese].
14. Neh, Chongzhen (2006). A complete collection of works by prominent Chinese artists. Castiglione. Shijiazhuang: Hebei Educational Press. 185 p. [聂崇正. 中国名画家全集—郎世宁. 石家庄 : 河北教育出版社, 2006. 185 页] [in Chinese].
15. One hundred classic works of Castiglione [郎世宁最经典的百幅作品]. URL: https://www.sohu.com/a/248593108_167639 (Last accessed: 6.11.2022) [in Chinese].
16. Suidao, Lijing [歲朝麗景圖 編輯]. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E6%AD%B2%E6%9C%9D%E9%BA%97%E6%99%AF%E5%9C%96/24238636> (Last accessed: 6.11.2022) [in Chinese].
17. File: Xian'e Changchun Album URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/Xian%27e_ChangchunAlbum_14.jpg (дата звернення: 8.12.2022).
18. File: Giuseppe Castiglione – Gathering of Auspicious Signs.jpg. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Castiglione_-_Gathering_of_Auspicious_Signs.jpg (Last accessed: 8.12.2022).
19. File: Beauties Collection, Giuseppe Castiglione.jpg. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Beauties_Collection,_Giuseppe_Castiglione.jpg (Last accessed: 8.12.2022).
20. File: Giuseppe Castiglione – Vase of Flowers.jpg. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Castiglione_-_Vase_of_Flowers.jpg (Last accessed: 8.12.2022).
21. File: Followers in the Vase.jpg. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Followers_in_the_Vase.jpg (Last accessed: 8.12.2022).
22. File: Time-Telling Plant from the West.jpg. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Time-Telling_Plant_from_the_West.jpg (Last accessed: 8.12.2022).

**STILL LIFE PAINTINGS BY GIUSEPPE CASTIGLIONE AS A SYNTHESIS
OF EASTERN AND WESTERN TRADITIONS**

ZHANG Zhe

Kharkiv State Academy of Design and Arts, Ukraine

The purpose of the article is to highlight artistic heritage of the Italian artist Giuseppe Castiglione in still life paintings while serving at the court of Chinese emperors; to search, analyze and typology preserved works, to determine principles of application of methods and techniques of Eastern and Western painting.

Methodology. Methods of formal, figurative and stylistic, semantic, hermeneutic, comparative analysis are used.

The results. The legacy of Giuseppe Castiglione in the genre of still life and the extent of its coverage in scientific literature are systematized; the works performed by the artist during his stay in China (1715–1766) are analyzed, peculiarities of transformation of the Chinese genre “flowers and birds” into the model of still life “flowers in a vase” are observed, compositional models developed by the artist are determined, semantic composition of individual works is highlighted. Based on the analysis of still life paintings preserved to this day, the principles of combining techniques of Eastern and Western painting have been determined.

Scientific novelty. The typological models of the still life painting “flowers in a vase” developed by Giuseppe Castiglione and Lan Xining were identified, principles of combining the means of artistic expression inherent in Eastern and Western artistic systems were revealed.

The practical significance of the research results lies in the possibility of their use as a heuristic model for the study of intercultural artistic influences, as a specific material for the attribution of relevant monuments on the territory of Ukraine, for solving current tasks of artistic and design practices.

Keywords: *Art of China; Chinese academic painting; still life; Giuseppe Castiglione; genre of “flowers and birds” and “flowers in a vase”; Eastern and Western artistic traditions.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА:

Чжан Чже, аспірантка кафедри теорії та історії мистецтва, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна. ORCID 0000-0002-2279-3967, **e-mail:** 936711637@qq.com

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2022.4.11>

Цитування за ДСТУ: Чжан Чже. Натюрморти Джузеппе Кастільйоне як синтез східної та західної традицій. *Art and design*. 2022. №4(20). С. 121–132.

Citation APA: Чжан, Чже (2022) Натюрморти Джузеппе Кастільйоне як синтез східної та західної традицій. *Art and design*. 2022. 4(20). 121–132.